

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitte ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Vsus Dialecticæ non abhorret à Theologo. cap. 6.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

aut potentiæ sed diuinæ sapientiæ, atque virtuti: deinde verò temporis progressu non inhibuit, quo minus hæc ad Theologiæ studium adhiberentur: vt rectè notat S. Thom. q. 2. Super Boëtium de Trinitate, ar. 3. ad 1. Quamuis autè in sacris literis virtus omnis discatur, vt ait Cyrillus, non proinde ad hoc ipsum discendi studium inutilis est philosophia. Augustinus autem non negat eas facultates esse vtilis, sed puriores, & defœciatiores in Ecclesia, quàm extra illam reperiri contendit: cum verò Clemens Alex. sentit omnia reperiri in doctrina fidei, nō est intelligendus quoad omnia, quæ in humanarū disciplinarū ambitu continentur; hoc enim est apertè falsum, sed quoad aliqua principia, & vsum: & idē nō inutile est methodum, & artem ex naturalibus scientijs mutuari. Denique D. Chrysostomus non loquitur de perdiscenda Theologia, sed de fide fuscipienda, ad quā parum, vel nihil conducere sentit humanā sapientiam: ratio verò est, quoniam mysteria supernaturalia, quæ credenda proponuntur, superant captū nostrum, nec sunt expendenda secundū principia naturalia, sed solum credēda Deo reuelati, ad quod parum facit humana sapientia: ad quē sensum videtur loquutus Ambrosius, lib. 1. de fide, c. 5. cum ait, *Tolle argumenta, ubi fides queritur.* de Theologia verò perdiscenda longè alia ratio est, quia enim nō sola diuina auctoritate nititur, sed nostro etiā discursu comparatur, ad eius studium omnia illa vtilia sunt, quæ discursum iuuare possunt, vel dirigendo instar regulæ, quod præstat dialectica, vel fulciendo admodum principij, quod est munus philosophiæ, quæ subministrat propositiones notas lumine naturæ, sub principijs fidei subsumendas ad Theologiæ conclusionis illationem.

Vsus Dialecticæ non abhorret
à Theologo.

C A P V T VI.

I. **H**æc est altera ratio, propter quam nonnulli calumniantur Theologiam Scholasticam. Quoniam tota, inquit, Syllogismis, & enthymematis scatet; ita vt potius ex Zenonis Porticu, quàm cœnaculo Apostolorū prodijisse videatur; potius dialecticam, quàm Euangelium sapiat. Nā doctrina Euangelica, & Apostolica, plano, ac simplici stylo tradita, firma, ac solida perficitur ipsa veritate, & Spiritus sancti illustratione: at Theologia Scholastica per-

plexa est, & intricata dialecticis labyrinthis, ita vt sæpè exitum nō reperiat, & auditorum animis tenebras potius, quàm lucem afferat: quæ cum totū ferè discrimen Theologiæ Scholasticæ ab antiqua consistat in vsu artis dialecticæ, perniciosā potius, quàm vtilis censenda est Ecclesiæ. Quin verò omnem vsum dialecticæ contrariū esse Ecclesiasticæ disciplinæ dicebat Cresconius Grammaticus, vt refert Aug. lib. 1. contra eundem, c. 13. Id verò probatur. Primū auctoritate Patrum, qui dialecticæ vsum damnant vt perniciosum: In primis Clemens Alexandr. lib. 1. Stromat. satis ante medium tractans illud Pauli 2. ad Timoth. 6. *Languens circa quæstiones, & verborum pugnæ. Vides, inquit, quomodo in eos inuectus sit, logicam, quæ in sermone versatur. eorum artem morbum appellans: propter quam sefferunt, & magnificè circumspiciunt, quibus est hæc ars garrula, & improba, siue sint Græci, siue Barbari Sophistæ.* Tertullianus lib. de præscriptionibus aduersus hæreses, c. 7. Origenes, homil. 4. in Exodum de decem plagis Ægypti per plagam cinyphum, intelligens artē dialecticam, quod ex Origene etiam docet Hieronymus in id Psal. 104. *Et cinyphes in omnibus sinibus eorum.* Et in Psal. 144. explicans illa verba, *Non est ruina maceris, neq; transitus,* de hæreticis, qui catenulis dialecticis veritatem conclusam tenent. Ambrosius, lib. de incarnationis Dominicæ sacramento, c. 9. & lib. 4. de fide, c. 4. Dialecticam damnat, & lib. 1. de fide, c. 3. sic habet, *Nō in Dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum, regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.*

Deinde ratione. Aut vsus dialecticæ inseruit Theologo ad sacrarum literarum expositionem, & dogmatum Catholicorum explicationem, ac defensionem, aut ad acquisitionem nouæ alicuius notitiæ de obiectis non reuelatis: ad nihil horū vtilis est, ergo frustra adhibetur à Theologo. Assumptio quoad primā partē ostenditur, tū quia sacræ literæ eodē spiritu, quo dictatæ sunt, intelligi debent, ac exponi; Ideo enim in primitiua Ecclesia inter alia dona gratiæ erat Spiritus prophetiæ, qui prophetarū mentes illuminabat, nō solum vt futura prædiceret, sed præcipuè, vt mentē, ac sensū sacrarū literarū interpretarentur: de hoc. n. modo prophetandi loquebatur Apostolus, cū 1. ad Cor. 14. optabat vt oēs prophetarēt, vt ibidē notat S. Thom. 1. 2. & alij interpretes. Quare cum prophetia & omnis Scriptura sacra, nō Spiritu humano, sit allata, sed diuino, vt ait Pet. 1. ep. c. 1. ad sacrarum literarum explicanda sensa,

non

S. Thom.

Ambros.

Tolle argumenta ubi fides queritur, hoc quid sit.

Cresconius.

Clem. Alex.

Tertullian.
Origenes.

Hieronym.

Ambrosius.

II.

Spiritus prophetiæ in primitiua Ecclesia ad quid esset vtilis.

1. ad Cor. 14.
S. Thom.

1. Pet. 1.

Qui & quot patres dialecticam in Theologia damnant.

Ecclesiast. 3.

nōn erit vlti dialectica, quæ est inuentum rationis humanæ. Accedit quod interpretatio Scripturæ non nititur discursu, sed linguarum peritia, notitia propriæ phras̄is eius, qui scripsit, & alijs, quæ potius spectat ad eruditionem humanam, quàm argumentandi disciplinam. Secunda pars eiusdem assumptionis suaderetur: nā dogmata Christiana per se à Deo reuelata, superant captum humanæ intelligentiæ iuxta illud Ecclesiastici 3. *Plurima super sensum hominis ostensa sunt tibi*: ad hæc autem explicanda nequaquā inferuit industria humana abique lumine diuino: non enim aliter se habent ad lumen naturale, ac liber scriptus propositus nescienti literas: tota vis autem logicæ pendet ex lumine naturali intellectus: ergo nequit inferuire declarandis fidei mysterijs; & consequenter neque tuendis: nam quæ ratione defenduntur, opus est, ut prius intellecta percipiantur: atque adeo si dialectica facultas nihil conducit ad percipiendā & explicandā fidei mysteria, neque ad ea tuendā utilis erit. Tertia denique pars ostenditur, quoniam obiectum nouæ illius notitiæ, quam dialecticæ vsu Theologus acquirit, aut continetur intra limites obiecti connaturalis intellectus humani, aut supra illud est: si continetur sub illo, talis notitia, utpote merè connaturalis homini, non pertinet ad Theologum: si est supra illud, nō satis est dialectica, quæ non nisi naturalium scientiarū instrumentum est: ergo ex hac parte nō est necessaria, aut utilis Theologiæ. Vltimò regulæ dialecticæ plurimis in rebus sunt contrariæ fidei, maximè illæ, quæ pertinent ad syllogismos expositorios: exempli causa quod ex duabus affirmatiuis in tertia figura rectè colligatur singularis affirmatiua: nam si quis ea vtatur in terminis diuinis, inferet hæreticam conclusionem.

III.
Vtus dialecticæ deest
Theologū.

Origenes.

Nazianzen.

Augustin.

Damascen.

Pet. Damian.

Lantfranc.

Dicendum nihilominus vsū dialecticæ nō esse Theologo indecentem, aut perniciosum, sed maximè utilem, ne dicam necessarium. Auctores huius assertionis habeo Patres, qui moderatum vsū differendi commendant: & à viro Ecclesiastico, & sacræ doctrinæ studioso negant esse alienum. Ita Origenes homil. 11. & 13. in Genes. Nazianzenus in carmine ad Nicobulum, Aug. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 31. & 36. & lib. 1. contra Cresconium à cap. 13. Damascenus, in logica, c. 1. Petrus Damianus, epist. 4. de Dei omnipotentia, cap. 5. Lantfrancus Archiepiscopus Cantuariensis lib. de Eucharistiæ sacramento paulò post principium, qui habetur tom. 6. Bibliothecæ sanctorum Pa-

trum, Clemens Alexandr. & Hieronymus mox citandi, Cassiodorus de institutione diuinarum Scripturarum lib. 2. c. 27. *Quin verò ipsamet scriptura Spiritus sancti scripta digito ad vsū disputandi hortatur: nam, ut tradit Clemens Alex. lib. 1. Strom. ad finem, Merito ergo Scriptura quoque tales nos esse volens dialecticos sic hortatur, efficiamini autem probi trapezita, alia quidem reprobantes, quod autem bonum est tenentes: hæc enim vera dialectica est prudentia prædita vi diuendi ea, quæ percipiuntur intelligentia: aut facultas, quæ versatur in rerum generibus diuendis, descendens vsq; ad ea, quæ sunt maximè specialia, præbens vnumquodq; eorum, quæ sunt, inueniendum quale sit. Quocirca ea sola veluti manu ducit ad veram sapientiam.* Origenes etiam lib. 6. contra Celsū paulò post principium, *Ipsa Scriptura diuina nos hortatur ad dialecticam alicubi Salomone dicente: Eruditio rationibus non examinata decipitur; alicubi huic attestante auctore libri sapientia Iesu Sirachibisilio, scientia, inquit, insensati est sermo carens examine.* Idem docet Augustinus, lib. 1. contra Crescon. cap. 14. ubi illud Esaiæ 1. *Venite, & arguite me dicit Dominus. ipse legit, Venite disputemus.* Et ideo Cresconium reprehendit, qui, quod omnes iusti cum Deo faciunt ipso inuitante, nō imitetur sapiente pietate, sed insulsa temeritate criminetur. Non solum autem Scriptura ad vsū dialecticæ hortatur, sed etiam ipsa non raro dialecticæ documenta vsurpat. Hieronymus epist. 103. ad Paulinum ait Iob omnes leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusionem, determinare, & epist. 135. ad Paulam vrbicam de interpretatione alphabeti Hebraici initio docet logica, & arte dialecticæ vti Cantica, Euangelia, & Paulum: quin & ipse Christus Dominus vsus est dialecticæ, ut tradit Augustinus lib. citato. c. 17. Quis enim nescit illum sapienter logica vsū fuisse, siue in sua doctrina tradenda, siue in Phariseorum sophismatis diluendis? quid illud est Matthæi 7. *Si ergo vos cum sitis mali nescitis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester dabit Spiritum bonū petentibus se?* Quid illud ad Phariseos Matth. 22. *Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?* Sanè argumenta sunt non solum ex sapientia Theologica, sed ex logica visceribus eruta. Quid illud cum Phariseis obijcientibus Ioan. 8. *Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & Daemonium habes?* respondit, *Ego Daemonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, vos autem inhonorastis me.* Quid, inquam, hoc erat aliud, quàm vsus dialecticæ dissipationis eorum sophismata,

Clemens
Alexand.
Hieronym.
Cassiodor.

Origenes.

Augustin.
Esai. 1.

Hieronym.

August.

Matth. 7.

Matth. 22.

Ioan. 8.

mata,

mata, tamquam araneorum telas redarguendo fallaciam consequentis, quoniam ex eo, quod dixerat eum, qui ex Deo est verba Dei audire, ipsos verò propterea non audire, quia ex Deo non erant, potius erat consequens ipsum quærere gloriam Patris, quàm esse à maligno Spiritu possessum. Paulum item disputatione dialectica vsum ait D. Augustinus, lib. citato, c. 14. & Apostolis Christum præcepisse dialecticæ vsum docet Ambrosius super illa verba Christi Luc. 5. *Laxate, inquit, retia vestra in capturam, quæ sunt, inquit, Apostolorum, quæ laxare iubentur, retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam orationis sinus, & disputationum recessus, qui eos, quos cœperint, non amittant?* Iam verò antiquos Patres, qui pensulatè perlegerit, reconditam philosophiæ supellectilem, & frequentè dialecticæ vsum facile animaduertet: ita de Basilio testatur Nazianzenus in oratione de laudibus ipsius: vnus Augustinus testimonio esse potest, cuius artè differendi cum diuina sapientia coniunctam hæretici omnes pertimescebant: denique ne in re perspicua diutius hæream, in Concilio Florentino in disputatione habita inter Græcos, atque Latinos, cum vtrique easdem Scripturas canonicas, & Patrum dicta reciperent, Latini Theologici disputandi methodo, & arte dialectica instructi, apertè Græcos cōuicerunt ex Scripturis, ac Patribus manifestè deduci dogma Catholicum, de processione Spiritus sancti non solum à Patre, sed etiam à Filio: quem probandi modum ferè omnes Patres obseruauerunt, qui contra hæreticos scripserunt. Quomodo enim aliter, quàm arguendo probari potest veritas ex Scriptura, quam alter recipit, sed falsò interpretatur?

IV. Ratione verò sic ostenditur: dialectica est instrumentum sciendi: ergo non est indecens, aut perniciosà Theologo. Antecedens cōmuniter traditur à philosophis, Platone, Aristotele, & eorum sequacibus; recipitur ab ipsis Patribus, ac Doctōribus Ecclesiæ; & ratione ipsa patet. Nam scientia non aliter, quàm differendo gignitur, normas autem, ac regulas differendi tradit ars dialectica, cuius p. inde præcipuum subiectum est demonstratio, quæ est Syllogismus faciens scire. Consequentia verò constat, quandoquid eum, quem non dedecet aliqua operatio, vel finis operatione acquisitus; non dedecet etiā instrumentum operandi: atqui Theologum non dedecet scientia rerum diuinarū proprio studio acquisita: ergo neque dedecet ars dialectica, quæ est illius comparandæ instrumen-

tum. Non esse verò perniciosum constat, quoniam vtilitas, aut incommodū instrumenti, expendi debet ex per se fine illius, nō verò ex fine, & per accidēs ipsius vten- tis: nam gladius, & cætera arma nō dicuntur perniciosà reipublicæ, quamuis aliqui ijs abutantur ad ciuium perniciem, quia ex proprio fine diriguntur ad ciuium tutelam, & hostiū internecionem: at proprius finis dialecticæ quatenus est instrumentum intellectus, est facere scire: quare, licet aliqui abutantur illa ad deceptionem, non est propterea perniciosà iudicanda. Quod verò vsum dialecticæ Theologo sit maximè vtilis, facile ostenditur ex fine, à quo utilitas instrumenti sumi debet. Nā Theologi proprium munus est fidem nutrire, ac tueri iuxta sententiam Augustini, lib. 14. de Trinitate, cap. 1. id verò præstat docendo, & arguendo, quod munus doctrinæ inspiratæ diuinitus vult esse Apostolus, 1. ad Timoth. 2. docendo quippe nutritur, ac roboratur fides in animis paruulorum, arguendo vero errores hæreticorum contra ipsorum tormenta, defenditur.

Proprium quoque Theologi est, verum dogma à falso discernere, latentes veritates & immediatè non reuelatas ex reuelatis elicere. Ad hæc autem omnia perutilis, ac necessarius est vsum, ac methodus dialecticæ: ergo etiam est ad Theologiam. Assumptio ostenditur, & in primis quoad vltimum eius membrum, quoniam omnis indagator veritatis in examen adducat, necesse est rationum momenta, quæ in vtramque partem occurrunt, alioquin non acquireretur vera, sed falsà, ac sophistica scientia iuxta illud Ecclesiast. 21. iuxta Eccl. 21. lectionem Origenis vbi supra, *Scientia in-* *sensati est sermo carens examine*: hoc autem non aliter aptius fit, quàm vtendo argumentorum formis, quasi bilancibus statere intellectricis, vt ita perspiciat interno mentis intuitu in vtram partem lanx propendeat, & quo veritas inclinet: quod si ne methodo logica præstari difficilè est, vt docet Augustinus, lib. 3. contra Academicos, cap. 13. & lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 36. nam tumultuarijs, & artis, ac ordinis expertibus disputationibus, veritas potius occultitur, quàm inuenitur. Oratorius verò agendi modus, cum non solum veritatis scopum intueatur, sed motus animi varios, & delectationem auditorum, plerumque veritatem obumbrat tropis, ac figuris; nec facilè ex vna re expeditur, potiusque in verbis quàm in rebus hæret: Ideoque, vt notat Augustinus,

V.

Theologi
officium
proprium
quale sit.

Augustin.

Augustin.

Disputatio-
nem non de-
cet esse ine-
ptā nec elo-
quentiam
mendacem.

lib. de principiis dialecticæ, cap. 7. quam-
vis nec disputationem deceat esse ineptam, nec
eloquentiam oporteat esse mendacem, tamen in
illa sæpe, arg. ad eū penes semper audiendi delicias
discendi cupido contemnit: & in hac imperitior
multitudo, quod ornate dicitur, etiam verè dici
arbitratur. At Theologia cum pro obiecto
habeat tot, ac rāta mysteria, quibus expli-
candis multum temporis opus est: si ora-
torio dicendi modo vteretur, nunquam
finem intentum assequeretur. Argumen-
to huic rei esse potest, quod ij Patres, qui-
bus hic agendi modus familiaris non erat,
quamvis alioquin doctissimi, atque inge-
niosissimi, non omnes Theologiæ partes
suis commentariis illustrarunt, sed alij
alias: at Augustinus, cui fuit hic usus fami-
liarior, longius progressus est. Theologi
verò Scholastici hac methodo instructi,
quemadmodum singulas quæstiones bre-
uius, atque enucleatius expedire; ita vni-
uersam Theologiam breui stylo comple-
cti potuerunt. Deinde quod attinet ad
aliā partem de docenda ac tuenda fide,
res est manifesta: nā breuitas, ac distinctio
in tradenda doctrina est compendiaria via
ad scientiam: sine dialectica verò nec bre-
uitas, nec distinctio teneri potest, ad quas
requiritur maximè usus diuisionum, diffi-
nitionum, & enthymematum, quæ sine
dialectica vix possunt vsurpari: iam verò
ad tuendam veritatem fidei, & hæreseon
falsitatem impugnandā nemo absque dia-
lecticæ armis idoneus erit: quomodo
enim sophismatū laqueos euadet, si nesciat
bonā à malā consequentia discernere?
quomodo poterit aduersarium conuince-
re, si formas disserendi ignoret? vnde rectè
Clemens Alexand. lib. 6. Strom. circa me-
dium. *Sed neque, inquit, astutas, & callidas
pertimescet orationes qui eas potest discernere
ad interrogandum, & rectè respondendum: est
enim dialectica veluti vallus quidam, ne veritas
conculcetur à Sophistis.* Quare cum bonus
doctor secundum sententiam Pauli ad Ti-
tum 1. talis esse debeat, ut potens sit exhorta-
ri in doctrina sana, & eos qui contradicunt, ar-
guere, necessaria illi est methodus disse-
rendi, logica. Etenim, ut rectè Augusti-
nus lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 31.
agens de vtilitate logicæ, *Disputationis, in-
quit, disciplina ad omnia genera quæstionum,
qua in literis sanctis sunt penetranda, & dissol-
uenda, plurimum valet.* Et proinde verus
Theologus, non sola auctoritate vitur,
sed ratione; nam plerumque contingit
disputatio cum Ethnicis, qui nullā aucto-
ritatem recipiunt: plerumque cum hære-
ticis, qui, licet recipiant, prauè interpre-

tantur: hic se exerat ratio necesse est, &
ministerio dialecticæ vitur ad auctori-
tatis interpretationem, ac defensionem.
Quare idem Augustinus epist. 56. ad Diof-
corum, cum dixisset Christum Dominum
arce auctoritatis Ecclesiæ munivisse, sub-
iungit: *Et per pauciores pie doctos, & verè spi-
rituales viros, copiosissimis apparatibus etiam in-
uictissimæ rationis armauit.* Sed non opus est
longo discursu, & auctoritate ad rem ma-
nifestam ostendendam, quo nos labore li-
berauit idem Augustinus lib. 1. contra
Cresconium à cap. 13. vsque ad vigesimum
ubi id fuscè probat, & tandem cap. 20. con-
cludit: *Hanc enim artem, quam dialecticam
vocant, quæ nihil aliud docet, quàm consequen-
tia demonstrare, seu vera veris, seu falsa falsis,
nunquam doctrina Christiana formidat: quod
sillam non formidat in aduersarijs, quomodo
timebit in suis? liquidem non est aliud, quàm
peritia disputandi; qui autem disputat, ut
ait idemmet Augustinus eodem lib. cap. 15.
verum discernit à falso.* Itaque dialectica
in manu Theologi est quasi ventilabrum
in manu agricolæ, granum à paleis secer-
nentis, ita enim Theologus disputando
falsas, & inutiles opiniones, à veris, pijs,
vtilibusque discernit: illas refutans, has
amplectens, & in horreum Ecclesiæ re-
condens, non vt decipiat, sed vt pascat, ac
reficiat pauperes, & inopes, qui indigent
pane doctrinæ.

Auctoritates Patrum in contrarium
adductæ intelligi debent non de vera dia-
lectica, sed sophistica, quam antiqui so-
phistæ ad decipiendū potius, quàm docen-
dum vsurpabant ut loco citato expressè
docet Clemens Alexand. affirmans ean-
dem à Platone, & Aristotele fuisse damna-
tam: similiter Tertullianus, ut colligi-
tur ex ipsius verbis, sophisticam damnat,
quam vocat *Artificem struendi, & destru-
endi versipellem, in sententijs coactam, in con-
iecturis duram, in argumentis operariam con-
tentionum, molestam etiam sibi ipsi, omniare-
tractantem, nequid omnino tractauerit.* Quæ
omnia sophistica, non veræ dialecticæ
conueniunt. Eadem ratione Ambrosius
de sophistica loquitur, illo enim cap. 3. ita
eam definit, *Quæ non astruendi vim habet,
sed studium destruendi.* Idem dicendum de
Origene, & Hieronymo, qui alibi usum
veræ dialecticæ valdè probant ut visum
est. Præter quos Patres, multi alij in so-
phisticam dialecticam inuehuntur, quasi
in præcipuum instrumentum, quo hæreti-
ci errores suos tuentur: ita Theophilus
Alexandrinus Episcopus contra Apolli-
naristas, epistola Paschali prima paulo pos-

Augustin.

VI.
Sophistica
dialectica à
Patribus re-
prehensa, nō
vera.

Tertullian.

Ambros.

Theophil.
Alexand.

princi-

Aponius.

principium, & Aponius lib. 1. & 4. in Cantica ad finem. Eam verò, quæ est differenti doctrina, & disputandi normas præferbit, Patres vsurparunt, & Theologiæ utilem iudicarunt, ut constat ex dictis: quæ si adhibeatur ad res sacras, non est cur Theologia ad porticum Zenonis potius, quàm Salomonis, aut Apostolorum cœnaculum pertinere videatur: nam facultas non æstimatur ex instrumento, sed ex fine, & materia, ad quam eius usus applicatur: Siquidem metaphysica, & philosophia naturalis, logica vtuntur: & tamen quia illa vsurpant ad disputandum de obiectis diuersis, ipsa diuersa sunt, nec philosophus de ente mobili disputans, aut metaphysicus de rebus materiæ expertibus, quia logica vtitur, res logicas tractare dicitur: ita Theologus ad tractationem de rebus sacris, ac diuinis methodum differendi vsurpans, non ad porticum Zenonis, sed ad cœnaculum Christi pertinet.

VII.
Dialecticæ
usus ad quid
inferuiat
Theologo.

Primum argumentum postulat, ut ostendatur ad quid usus dialecticæ inferuiat Theologo; id verò iam patet ex superioribus: utilis enim est ad inferendas conclusiones ex reuelatis, ad tuendam eorum, & fidei veritatem contra rebelles, ac pericacitas: idque dupliciter, vel dissoluendo ipsorum rationes, & argumenta, quæ peccant in forma: vel ipsos arguendo, & conuincendo, ex concessis deducendo ad impossibile, & pluribus alijs modis, qui traduntur in dialectica. In forma itaque concedenda est simpliciter maior; nam quamuis vnus tantum loci expositio dialecticæ usum non exigit, totius tamen sacre pagine interpretatio, quam Theologus proficitur, eam exposcit, ut agnoscat antecedentia, consequentia, repugnantia, & cetera, quæ requiruntur ad conciliationem locorum primo aspectu repugnantium, & doctrinæ conformitatem. Neganda itaque est assumptio. Ad confirmationem verò primæ partis respondeo prophetiam aliam esse ænigmaticam, & metaphoricam, cuius proprius sensus latet; & ad huius quidem veram, ac propriam declarationem, opus esse eodem, quo scripta est Spiritu; aliam verò, planâ proprijs verbis constantem: ad cuius interpretationem maiori ex parte necessaria est Spiritus sancti gratia, & auxilium: verum non requiritur lumen propheticum, sed sat est lumen fidei, cum peritia linguarum, doctrina Theologica, & ingenij acumine, cum propria industria, studio, ac labore, ut scimus contigisse pluribus interpretibus sacrarum literarum, proprium verò studium,

Theologia
quomodo
requirat dia-
lecticam.

ac lumen naturale intellectus plurimum iuuatur ab arte dialectica. Etenim quamuis ad ea, quæ à solo Deo sunt, non sit opus arte humana, ut videre est in prophetia, cuius illustrationi recipiendæ, ac intelligendæ ars non inferuit humana: quamuis interdum inferuire possit ad excludendam contrariam dispositionem, & aptandas potentias sensitiuas, ut contigit Prophetæ Elisæo, qui ad hoc iussit afferri psalterem, & in media auditione musici concentus illustratus est spiritu prophetico, ut narratur, lib. 4. Regum, cap. 3. ijs tamen perficiendis, quæ ex humana industria dependent, plurimum conferunt auxilia naturalium disciplinarum. Ad confirmationem eiusdem partis patet responsio ex dictis: non enim agimus de interpretatione vnus loci, sed vniuersæ Scripturæ, ad quam non solum linguarum peritia, sed etiam dialectica opus est. Ad secundæ partis confirmationem respondeo mysteria reuelata per se superare captum mentis humanæ, atque adeo sine fide intelligi non posse iuxta illud Isaïæ 7. *Nisi credideritis non intelligetis.* si de tamen supposita, qua lumen naturale intellectus eleuatur, posse & intelligi, & defendi quædam paritur ineuidencia fidei: nõ enim idcirco dicuntur excedere captum mentis nostræ, quia nulla ratione percipi ab ea possint: sed solum quia intellectus solis naturæ viribus non potest ad eorum notitiam peruenire: quemadmodum itaque posita fide, ipsa vis naturalis intellectus fit proportionata ijs percipiendis, ita etiam ad hoc ipsum iuuatur arte, atque usu dialecticæ. Ad confirmationem partis vltimæ danda est secunda pars distinctionis: nam, tametsi Theologicus discursus, interdum sit etiam de ijs, quæ aliàs naturali lumine intellectus agnosci possunt, si ea deducat ex reuelatis, & ut ita deductis assentiatur: tamen per se propriè non est nisi de obiecto supranaturaliter agnoscibili, saltem ratione principiorum, hoc est, propositionum reuelatarum: ex quarum assensu procedit animus ad assensum conclusionum. Ad huius autem impugnationem negandum est antecedens: etenim dialectica non solum est instrumentum scientiarum naturalium, sed etiam supernaturalium quoad principia, similium tamen quoad modum discursus: qualis est Theologia, quæ tametsi ratione principiorum participet aliquem supranaturalitatis modum, ut infra videbimus, quod methodum tamen differendi iisdem vtitur regulis, ac principijs, quæ scientiæ naturales vtuntur. Ratio verò, cur dialectica

4. Reg. 3.

Esaï. 7.

Dialectica
est instru-
mentum
Theologiæ.

inferuiat vtrisque est: quoniam ipsa non considerat ullam materiam in particulari; sed solum formam differendi, & ideo, siue materia sit naturalis, siue supranaturalis, adhiberi potest, vt regula formæ differendi.

VIII.

Alterum argumentum facile soluitur dicendo normas logicæ benè intellectas, nequaquam fidei aduersari: nec ijs seruatis concludi posse aliquid, illi repugnans. Quod verò obijcitur de regula probante syllogismum expositoryum ex duabus affirmatiuis in tertia figura, non est huius loci explicare, sed pertinet ad materiam de Trinitate: illud certum est, si regula probè intelligatur, non posse tali syllogismo ex antecedente vero inferri consequens falsum, vt tradunt iuniores summissæ. vide Petrum Fonssecam lib. 6. institutionum dialecticæ, cap. 23. & 24. Ad id verò quod additur, nempe dialecticam captiosam esse, ac deceptoriam; respondetur id non habere ex se, cum sit ars indagandæ veritatis, sed ex vitio sophistarum abutentium præceptis bonis ad malum finem. Verum in his fortè longius, quàm par erat sum progressus: sed velitationes solent initio pugnæ præmitti: deinceps agendum pressius pedem pede, rationem ratione conferendo, quæ est methodus Scholastica in Theologicis disputationibus obseruanda: ad quas iam fauente numine & gratia Domini nostri Iesu Christi, & sanctissimæ Matris Mariæ, ac reliquorum cœlitum præsidio fretus accedo, solam Deigloriam, & veritatem præ oculis habens: à qua ne vmquam falsò delusus aberrem faxit ille, qui corda illuminat, Spiritus veritatis.

Habitus propriè Theologicus,
non est declaratiuus.

CAPVT VII.

I.

Quoniam Theologiam, cuius vtilitatem, & necessitatem ostendi, & de qua hoc libro procemiali sermo erit, non omnes eodem modo accipiunt, operæpretium erit explicare ex varijs habitibus quos diuersi Theologi tradunt, quidnam potissimum Theologiæ nomine censeatur. Theologiam verò definiunt doctores communiter descriptione sumpta ex verbis D. Augustini, lib. 14. de Trinitate, cap. 1. in hunc modum: *est scientia, quæ fides gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.* quæ quidem

Augustin.
Quid sit
Theologia.

non est propria definitio, sed declaratio quædā per id, quod accidit scientiæ Theologiæ, vt ex dicendis constabit. Hoc vnum ex D. Augustini sententiā colligitur; Theologiam habere habitudinem aliquam ad fidem: qua de causa etiam alibi eam appellat scientiam fidei, vt refert Aureolus, qu. 1. prologi art. 2. Porro ad fidem multi habitus habere possunt habitudinem, vel antecedenter, vel concomitanter, vel consequenter. Quidam enumerant tres, vt Durandus, q. 1. prologi, num. 6. 7. & 8. Alii cens. q. vn. prologi, art. 3. lit. DD. & Marsili. q. 2. art. 2. notabili. 3. primus est habitus fidei infusus, quo creduntur ea, quæ sunt reuelata in Scriptura. Secundus, quo eadem defenduntur, & declarantur. Tertius, quo assentimur conclusionibus deductis ex articulis fidei. Alij distinguunt quinque, vt Bassolis, q. 5. prologi, art. 3. §. vltimo.

Aureol.

Durand.

Aliacen.

Marsil.

Bassolis.

Verum ex definitione Augustini possunt colligi quatuor habitus saltem formaliter, & quoad actus distincti, nempe declaratiuus, probatiuus, defensiuius, deductiuus. Etenim fides continetur sacris literis, quæ sunt testimonia loquentis Dei primæ veritatis sigillo consignata: ideoque ad credendum necessaria est perceptio veri, ac literalis sensus, quæ Spiritus sanctus intendit diuinas Scripturas inspirando: hic verò non est apertus sed profundus, & obscurus: neque simplici lectione deprehendi potest, vt ostendunt tractatu de locis Theologicis cap. 6. ex quo iam se ostendit habitus aliquis fidei in aliorum animis gignendæ præuius, ac necessarius in docente, quem Theologi appellant fidei declaratiuum. Quoniam verò fides est de rebus non visis, arduis, & supra captum humani intellectus, quæ carnales homines, & infirmi obscuratum habentes cor sensibilem rerum similitudinibus, non facile credunt, frequenter oportet adhibere rationes aliquas, saltem probabiles, similitudines, & exempla, quibus fidei veritas comprobetur: qua ratione D. Paulus cum gentilibus agens, ad eos conuincendos poëtarum etiam dictis, ad veritatis, quam prædicabat, confirmationem utebatur: ad cuius rei facultatem requiritur habitus, quem nonnulli Theologi probatiuum appellant. Deinde verò, quoniam non omnes obediunt Euangelio, sed repugnant: nam mysterium crucis philosophis, ac sapientibus huius mundi nolentibus captiuare intellectum in obsequium fidei, & ea, quæ Dei sunt, ad proprii intellectus mensuram exigentibus, stultitia esse videtur: & ideo quia

II.

Quatuor
habitus
Theologici
in ipsa Theologia insunt.

doctrina